

Corpora en toegepaste taalnormen

GERT MEESTERS

1. Inleiding

Op een colloquium van de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis aan de K.U. Brussel in maart 2003 stelde Siegfried Theissen een van zijn uitgebreide empirische onderzoeken over dubbele meervouden in het Nederlands voor (Theissen 2004). Sommige meervouden op *-s* of *-en* die in woordenboeken wel geregistreerd staan, bleken in de teksten van Knack en NRC niet voor te komen. Tijdens het vragenkwartier stelde ik toen de vraag wat die afwezigheid in corpora precies betekent. Ik gaf daarbij het voorbeeld van het meervoud *maatregels*, dat niet voorkwam in de genoemde corpora. Dat meervoud gebruik ik zelf niet, maar ik kan me voorstellen dat ik er niet over zou struikelen als ik het ergens las, d.w.z. het zou me niet opvallen als iets bijzonder ongewoons, of iets fouts.

Vanuit het perspectief van iemand die het Nederlands als vreemde taal leert, en dus het Nederlands van buitenaf bekijkt, is dat een belangrijke vraag (cf. de kritieken die vanuit die hoek telkens weer op de ANS komen, zie Salverda 1998; Van den Toorn 2000). Een leerder van het Nederlands wil immers weten of iets 'goed' of 'fout' is, of iets geaccepteerd wordt in de Nederlandse standaardtaal of niet. Veel artikelen van Siegfried Theissen zijn vanuit die invalshoek interessant. Ik werd zelf ook met de vraag geconfronteerd toen ik onderzoek deed naar het gebruik van restrictieve focuspartikels (Meesters t.v.). Sommige partikels kwamen in bepaalde contexten of met bepaalde betekenissen niet voor, bv. *alleen* komt niet direct voor een getal voor. Grammaticaliteitsoordelen door mezelf en andere taalkundigen brachten geen uitsluitsel over de vraag of zo'n gebruik van *alleen* voor een getal acceptabel zou zijn in de standaardtaal. Ten eerste kunnen grammaticalitysoordelen in het algemeen twijfelachtige resultaten opleveren doordat informanten ze te weinig spontaan toekennen. Ten tweede zijn taalkundigen door het descriptieve perspectief van de moderne taalkunde sowieso vaak slechte informanten als het over normkwesties gaat.

Om meer te weten te komen over de ondoorzichtige relatie tussen corpora en taalnormen, heb ik ter ere van de kersverse emeritus

een toegepast onderzoek uitgevoerd, waarover in deze bijdrage verslag wordt uitgebracht.

2. Methode

2.1. Operationalisering

Hoe erg vinden standaardtaalsprekers bepaalde taaluitingen die niet voorkomen volgens corpusonderzoek? Dat is de belangrijkste onderzoeksvraag. Onderzoek naar taalnormen is vaak onderzoek naar attitudes zoals De Schutter (1980). In zo'n onderzoek concentreert men zich op wat taalgebruikers vinden van bepaalde bekende 'fouten' die door de onderzoekers benoemd worden. Ik wilde voor dit onderzoek het werkelijke gedrag onderzoeken: wat vindt iemand fout in een alledaagse tekst, zonder dat expliciet op fouten wordt gewezen?

Als men naar normbepalers voor het Standaardnederlands verwijst, heeft men het vaak over de 'spraakmakende gemeente', een soort taalelite die in de praktijk aangeeft wat mag en niet mag. Ik heb die spraakmakende gemeente geconcretiseerd als mensen die professioneel vaak andermans taalgebruik beoordelen en corrigeren. Ik ging ervan uit dat zulke taalgebruikers het grootste normbesef hebben en in het algemeen ook strenger zullen oordelen dan de gemiddelde andere taalgebruiker, ten minste over de meeste foutentypes. In plaats van honderden informanten te zoeken voor een onderzoek dat representatief zou zijn voor de hele Nederlandstalige gemeenschap, heb ik me dus beperkt tot een ervaren en strenge subcategorie: taaladviseurs, eindredacteuren en correctoren. Ik heb representativiteit nagestreefd in de zin dat ik een voldoende evenwicht probeerde te bereiken tussen Belgen en Nederlanders, taaladviseurs en redacteuren, mannen en vrouwen.

Ik heb de informanten via e-mail een enquête laten invullen. Zo'n e-mailenquête heeft verschillende voordelen. De informant kan ten eerste zelf bepalen wanneer hij ze invult. Ten tweede benadert zo'n enquête heel dicht de beroepspraktijk van veel informanten, die vaak hele dagen teksten op een computerscherm corrigeren. Ten derde kunnen de informanten de enquête gemakkelijk terugbezorgen. Ten vierde is er in een computerfile geen plaatsbeperking voor opmerkingen bij de enquête; informanten kunnen dus gemakkelijk extra informatie geven. Ten vijfde is het voor de onderzoeker praktisch: geen reis- of portkosten. Er zijn ook twee belangrijke nadelen. Ten eerste is een enquête via e-mail minder gemakkelijk strak in de hand te houden; eventuele fraude is niet ondenkbaar. Ten tweede is een enquête via e-mail nogal vrijblijvend, wat een negatieve invloed kan hebben op de respons.

De nadelen werden op de volgende manier tegengegaan. Ten eerste werd de informanten verteld dat de enquête zeker geen test was van hun professionele vaardigheden, waardoor de aanleiding tot fraude grotendeels werd weggenomen. Het eigenlijke doel van de enquête werd uiteraard niet meegedeeld. Ten tweede werd de te corrigeren tekst kort gehouden. Er werd van meet af aan een maximum van tien minuten werktijd vooropgesteld. Ten derde heb ik heel weinig enquêtes in het wilde weg verstuurd naar potentiële informanten. Ik heb eerst de talrijke beroepsmensen uit mijn kennissenkring aangesproken, die op hun beurt dan weer als aanbeveling hebben gediend voor hun collega's die ik niet kende¹. Ik ging ervan uit dat ik met een persoonlijke aanpak een veel betere respons kon krijgen dan met een anonieme e-mailenquête.

De onderzochte items werden verstoep in een langere tekst, waarover meer in §2.2. Een tekst heeft ten opzichte van losse zinnen het voordeel dat het voor de informant veel moeilijker is om te raden waar de onderzoeker naartoe wil. Als een informant een zin moet beoordelen op fouten, zal hij mogelijk sneller raden waar het onderzoek over gaat. Dat zou dan weer de resultaten kunnen beïnvloeden.

Om de aandacht verder af te leiden van de onderzochte items werd de tekst volgestopt met bekende fouten. Voor de fouttypes werd gedeeltelijk een beroep gedaan op De Schutter (1980). Vlaams materiaal kwam verder nog uit Theissen & Debrabandere (2004). Die bekende fouten moesten toelaten om de onderzochte items (bv. niet voorkomende meervouden zoals *maatregels*) te vergelijken met bekende fouten: worden ze even erg gevonden, erger of minder erg? Om een goede vergelijking mogelijk te maken, kregen de informanten slechts tien minuten en bovendien mochten ze geen naslagwerken gebruiken. De tijdslimiet en het verbod op naslagwerken waren erop gericht dat niet alle informanten alle fouten zouden vinden, wat hen misschien wel gelukt was zonder tijdslimiet en met hulpmiddelen. Ik ging daarbij uit van de hypothese dat de ergste fouten ook de opvallendste fouten zijn, waardoor een gradatie van erge tot veel minder erge fouten zou moeten blijken uit de onderzoeksresultaten.

Hoewel de bekende fouten vooral bedoeld zijn als rookgordijn en als ijkpunten, vloeit er ook een tweede onderzoeksvraag uit voort. De Schutter (1980) kwam tot een hiërarchie van taalfouten op basis van de attitudes van zijn (Vlaamse) informanten². Enigszins veren-

¹ Dank aan Linda den Braven, Hans Enters, Siska Goeminne, Karl Hendrickx, Ruud Hendrickx, Kris Jacobs, Joke van der Kamp en Joos Meesters, die de enquête verder hebben helpen verspreiden.

² Zijn informanten waren geen willekeurige taalgebruikers. Er werd van hen verwacht dat ze in hun dagelijks leven actief met normkwesties geconfronteerd werden. De Schutter ondervroeg

voudigd ziet die hiërarchie er als volgt uit: zware spellingsfouten (d/t, ou/au,...) zijn het ergst, gevolgd door respectievelijk grammaticale fouten, lexicale fouten en ten slotte fouten tegen voorkeurspelling en registerfouten, die beide niet echt meer als fouten worden beschouwd. De vraag is dus of de resultaten van dit gedragsonderzoek bij experts dezelfde hiërarchie zullen laten zien. Als dat niet zo is, zullen we de afwijkingen moeten proberen te verklaren. Registerfouten zijn niet meer in mijn onderzoek betrokken.

2.2. Enquête

Om te testen wat mijn informanten zouden doen met taalelementen die niet in een corpus teruggevonden zijn, koos ik telkens twee elementen in verband met drie kwesties: meervoud (Theissen 2004), *-ering* of *-atie* (Theissen 1989) en restrictieve focuspartikels (Meesters t.v.). Als niet-voorkomende meervouden (wel in woordenboeken, niet in corpora) koos ik *projectors* en *microfonen*. *Projectors* leek me dermate vertrouwd dat ik het misschien zelf ook gebruik. *Microfonen* vond ik minder waarschijnlijk. Voor *-ering* en *-atie* koos ik *categorisatie* en *feminisering*, waarvan ik het eerste zelf vaak heb gebruikt (bv. in Meesters 2004) en het tweede wellicht eerder zou gebruiken dan *feminisatie*. Volgens Meesters (t.v.) komen onder andere *alleen maar* vóór een getal en *slechts* als zelfstandig zinsdeel op de eerste zinsplaats niet voor. Vóór een getal komen uitsluitend *maar* en *slechts* voor; op de eerste zinsplaats is uitsluitend het restrictieve partikel *alleen* aangetroffen.

Die zes elementen werden gecamoufleerd door een reeks items die bij tekstcorrectoren een veel bredere bekendheid genieten. Ik nam een zware, een matige en een lichte spellingsfout op: *naar verluid* (in plaats van *naar verluidt*), *aanwezige* (in plaats van *aanwezigen* bij zelfstandig gebruik voor personen) en *sekundair* (in plaats van *secundair*). Ik koos drie spellingsfouten omdat ik een groot verschil verwachtte tussen d/t-kwesties en c/k-kwesties (cf. De Schutter 1980). De eerste vormen jarenlang het onderwerp van doorgedreven drill in het onderwijs, terwijl c en k veertig jaar lang beide goed waren. Daarom heb ik iets tussenin toegevoegd.

De categorie lexicale items heb ik in drie onderdelen gesplitst. Ten eerste twee woorden die volgens Theissen & Debrabandere (2004) niet tot de algemene standaardtaal behoren, omdat ze alleen of vooral in Vlaanderen voorkomen: *getater* (*gebabbel*) en *ingangsexamen* (*toegangsexamen*). Omdat ik wist dat redacties en taaladviseurs (onder andere op de VRT) toleranter oordelen over Vlaamse uitdruk-

daarom kaderleden, leerkrachten en studenten. Mijn informanten worden uiteraard nog meer en explicieter met normkwesties geconfronteerd dan die van De Schutter.

kingen dan over de meeste Vlaamse woorden, heb ik uit Theissen & Debrabandere (2004) ook twee uitdrukkingen geselecteerd: *Dat is een ander paar mouwen* en *te stom om het te helpen donderen*, waarvan de eerste me algemener lijkt dan de tweede. Een derde subcategorie van de lexicale items zijn de woorden waarvan wel eens gedacht wordt dat ze geen standaardtaal zijn, maar die in Theissen & Debrabandere (2004) niet (meer) als regionaal beperkt worden beschouwd: *gezever* en *bevallingsverlof*. Daarmee wilde ik nagaan of de 'correcte' items die historisch belast zijn, minder gecorrigeerd worden dan de typische Vlaamse items zoals *getater* en *ingangsexamen*.

Als eerste grammaticaal item heb ik een hardnekkige normkwestie gekozen die in het hele taalgebied problemen oplevert: *als* in een vergelijking met een comparatief (hier *snuggerder als* in plaats van *snuggerder dan*). Het tweede item was de Vlaamse variant voor de verbuiging van het adjectief na het lidwoord *het*: *het groot gebouw* in plaats van *het grote gebouw*.

Ten slotte heb ik nog enkele conventies toegevoegd die behoren tot de geschreven taal, maar niet echt tot de klassieke spellingskwesties: accenten op *één* die in de context niet nodig zijn omdat er geen verwarring met *een* mogelijk is, en een onconventionele interpunctie bij een citaat.

Twee items per categorie is niet zo veel, maar om enige kans te maken met mijn enquête, mocht ze zeker niet te lang worden. Hieronder staat de tekst die aan de informanten ter correctie werd voorgelegd.

Christel wilde absoluut meedoen aan het ingangsexamen voor geneeskunde, al was het maar om aan haar stiefvader te bewijzen dat ze niet te stom was om het te helpen donderen. Ze was niet de slimste van de klas, dat klopte. Maar een categorisatie als dommerik leek haar overdreven. Ze was zeker *snuggerder* als de meeste van haar vriendinnen, want die wilden dat examen niet eens proberen. Op een blauwe maandag moest Christel dus naar het groot gebouw van de Universiteit Antwerpen op de Prinsstraat. Omdat ze op de sekundaire school nooit in grote groepen les had gekregen, was ze erg geïntimideerd door de officiële omgeving. Vooraan in de aula stond een heel legertje professoren voor microfonen, die zich bedienden van een enorm, kamerbreed bord en twee projectors om de examenvragen te tonen. Eén van de professoren, een oudere man met een baard en een brilletje, onderbrak het *getater* van de aspirant-studenten met een kuch. Hij mompelde eerst iets over de feminisering van de populatie. Daarna probeerde hij de aanwezige gerust te stellen door te zeggen dat het examen uit alleen maar veertig korte vragen bestond. "Maar mijn *gezever* heeft lang genoeg geduurd", zei hij lachend, "Laten we eraan beginnen". Christel begreep alle vragen, ze had er dan ook lang genoeg voor gestudeerd. Toch was de vragen beantwoorden soms een ander paar mouwen. Het gebeurde nu en dan dat ze in gedachten afdwaal-

de naar haar zus, die thuis was met bevallingsverlof voor haar vierde kindje. Hoewel ze haar handen vol had met al die kinderen, hield ze naar verluid vol dat ze nergens spijt van had. Slechts wou ze 's avonds wat meer naar de bios dan ze de afgelopen jaren had kunnen doen.

3. Resultaten

3.1. Respons

In totaal zijn er ongeveer evenveel enquêtes verspreid in Vlaanderen en in Nederland. Hoeveel precies is moeilijk te zeggen omdat sommige informanten zelf nog collega's hebben aangezet om deel te nemen. Tussen 50 en 60 enquêtes is een deugdelijke schatting. Dat relatief lage aantal is een direct gevolg van de gespecialiseerde doelgroep: er zijn niet zo ontzettend veel mogelijke informanten in het hele Nederlandse taalgebied.

De respons op de enquête was redelijk. 37 informanten hebben een gecorrigeerde tekst teruggestuurd. Van de 37 enquêtes kwamen er 25 van Vlamingen en 12 van Nederlanders. Die disproportie is een gevolg van de persoonlijke aanpak bij de recrutering van informanten. Omdat ik in Vlaanderen meer informanten persoonlijk kende, zijn er meer enquêtes ingevuld.

15 informanten waren vrouwen; 22 mannen; 14 waren taaladviseur, 23 redacteur. Deze verdeling, met telkens een grote en een kleine groep, leidt er vooral toe dat we niet te voortvarend mogen zijn bij vergelijkingen. In de onderstaande tabel is de verdeling van de informanten voorgesteld.

n informanten	Vlaanderen		Nederland		Totaal
	M	V	M	V	
redacteur	12	6	4	1	23
taaladviseur	4	3	2	5	14
Totaal	16	9	6	6	37

Tabel 1: distributie van de informanten

Kwantitatief is deze respons niet zo indrukwekkend, maar kwalitatief hebben we zeker de juiste informanten bereikt. De informanten-taaladviseurs werken bij de Vlaamse Gemeenschap, het Vlaams Parlement, de VRT, het Genootschap Onze Taal of het Talencentrum van de VU. Bij de redacteurs zijn er eindredacteurs van De Morgen, De Standaard, Het Belang van Limburg, Knack, de NRC, naast redacteurs van het (Belgische) Rekenhof, van de uitgeverijen Clavis en Atlas en nog enkele andere (freelancers of bedrijfsredacteurs).

3.2. Algemene resultaten

De 37 informanten corrigeerden in totaal 118 verschillende items in de tekst, terwijl er maar 19 items als mogelijke fout bedoeld waren. Dat zou een aanleiding kunnen zijn om wanhopig te worden over mijn schrijfcapaciteiten, ware het niet dat de meeste niet-bedoelde items slechts een enkele keer gecorrigeerd werden. 36 items werden slechts één keer op 37 enquêtes gecorrigeerd, in totaal 80 items vijf keer of minder. Hoewel in de richtlijnen bij de enquête vermeld was dat iets niet gecorrigeerd diende te worden als het niet echt fout was, hebben een aantal informanten zich laten verleiden om ook de stijl van de tekst grondig te verbeteren. De comparatief *snuggerder* is bijvoorbeeld twee keer uit de tekst gehaald zonder aanwijsbare reden.

Enkele niet-bedoelde correcties kwamen echter vrij vaak voor. Maar liefst 68% van de informanten verving *op de Prinsstraat* door *in/aan de Prinsstraat*. Daarmee scoort dit item hoger dan veel wél bedoelde items. Nog twee andere niet-bedoelde items werden door meer dan een derde van de informanten gecorrigeerd: *bios* werd *bioscoop* (stilistische correctie) en *sekundaire school* werd bij veel Nederlandse informanten niet *secundaire*, maar *middelbare school*.

De resultaten van de bedoelde items staan te lezen in tabel 2.

	n correcties	n ontwij- kingen	%correcties
snuggerder als (e)	36	0	97,30
aanwezige(n) (a)	36	0	97,30
Slechts (3)	34	0	91,89
alleen maar veertig (3)	32	0	86,49
naar verluid (a)	31	3	83,78
groot gebouw (e)	27	3	72,97
sekundaire (a)	26	11	70,27
ingangsexamen (b)	23	0	62,16
interpunctie citaat (f)	21	1	56,76
donderen (c)	20	1	54,05
microfonen (1)	19	3	51,35
paar mouwen (c)	18	0	48,65
Eén van (f)	18	0	48,65
categorisatie (2)	14	11	37,84
projectors (1)	14	1	37,84
bevallingsverlof (d)	11	1	29,73
getater (b)	7	0	18,92
gezever (d)	6	1	16,22
feminisering (2)	1	4	2,70

Tabel 2: De gekozen items volgens hun score.

De items in tabel 2 staan geordend volgens het aantal keer dat ze gecorrigeerd zijn. Bij elk item is tussen haakjes een letter of een cijfer toegevoegd om aan te geven welke items tot dezelfde foutencategorie behoren. De items die het eigenlijke object van het onderzoek zijn, kregen een cijfer, de andere een letter. De kolom ontwijkingen geeft aan hoeveel informanten het item hebben gecorrigeerd op een manier die voor het onderzoek niet ter zake doet, bv. *een categorisatie als dommerik* werd wel eens vervangen door *haar een dommerik noemen* of iets dergelijks. Deze correcties zijn niet inbegrepen in de eerste kolom en ook niet in de derde. Omdat deze ontwijkingen bij enkele items, namelijk *sekundaire* en *categorisatie* bijna 30% van de correcties uitmaken, heb ik ze toch in tabel 2 weergegeven. Bij *sekundaire* ging het om de hoger genoemde correctie tot *middelbare*, bij *categorisatie* was het veeleer een stilistische kwestie. Uit Theissen (1989: 208) blijkt overigens dat het directe alternatief *categorisering* niet veel voorkomt, wat de ontwijkingstrategie bevordert kan hebben.

Wat moeten we nu uit tabel 2 afleiden? Allereerst kunnen we aan de percentages zien dat de items een heel mooie glijdende schaal vormen. Mijn bedoeling om de gradaties in de beoordeling van de items te laten zien, is dus prima geslaagd.

Uit de volgorde van de items is af te leiden dat items uit dezelfde categorie meestal vergelijkbare scores halen. Er zijn twee categorieën waar het verschil tussen de twee items meer dan 30% bedraagt: categorie 2 (*categorisatie* en *feminisering*) en categorie b (*ingangsexamen* en *getater*). *Getater* en *feminisering* lijken niet of nauwelijks als fout te worden beschouwd: het hoogste percentage van beide (*getater*, 18,92%) wordt ook bereikt door 14 items die niet als mogelijke fout bedoeld waren.

Omdat er meer Vlaamse informanten zijn dan Nederlandse, wegen de Vlaamse informanten uiteraard zwaarder door in de percentages. Opvallend is evenwel dat de volgorde van de items nauwelijks wijzigt als we de resultaten wegen zodat Vlamingen en Nederlanders evenveel invloed hebben op het percentage. Een weging brengt de volgende verschuivingen mee. De volgorde van de vier items van 'interpunctie citaat' tot *paar mouwen* wordt wat door elkaar gegooid (eerst *paar mouwen*, dan 'interpunctie citaat', daarna *microfonen* en ten slotte *te stom om het te helpen donderen*). *Categorisatie* zakt twee plaatsen (tot tussen *bevallingsverlof* en *getater*) en haalt nog maar 30%, waardoor het verschil tussen de items in categorie 2 wat verkleint.

Om duidelijker te kunnen zien welke volgorde de categorieën vertonen, werd voor tabel 3 het gemiddelde per categorie als uitgangspunt genomen.

categorie	n correcties gemiddeld	% correcties gemiddeld
3 (focuspartikels)	33	89,19
e (grammaticaal)	31,5	85,14
a (spelling)	31	83,78
f (conventies)	19,5	52,70
c (reg. uitdrukkingen)	19	51,35
1 (meervoud)	16,5	44,59
b (regionale woorden)	15	40,54
d (correcte woorden)	8,5	22,97
2 (-atie/-ering)	7,5	20,27

Tabel 3: correcties per categorie

Uit tabel 3 blijkt dat de items in drie groepen te verdelen zijn. De eerste groep bestaat uit de focuspartikels, de grammaticale fouten en de spellingsfouten, met meer dan 80% correcties. De spelling scoort lager dan verwacht, maar dat is te wijten aan het item *sekundaire*, dat veel ontwijkingen heeft uitgelokt. Bovendien was de dt-fout *naar ver-luid* een klassieke instinker. Omdat er geen onderwerp bij staat, herkennen sommige taalgebruikers de derde persoon niet. Daarom haalde dit dt-item niet de verwachte 100%.

Een tweede groep (40-53%) bestaat uit regionale woorden, regionale uitdrukkingen, conventies en het meervoud. Bij deze groep scoren vooral de conventies onverwacht hoog: de streepjes op één en de interpunctie bij het citaat in de tekst. De verklaring hiervoor is wellicht de volgende: tekstcorrectoren en taaladviseurs moeten vaak de afwerking van een tekst verzorgen. Ze letten daarom meer dan andere schrijvers op details als interpunctie. De laatste groep (-23%) wordt gevormd door de correcte lexicaal items en de categorie *-atie/-ering*.

De drie onderzochte categorieën 1, 2 en 3 zijn blijkbaar netjes verspreid over de drie groepen.

3.3. Tentatieve verschillen Nederland - Vlaanderen

Hoewel het aantal Nederlandse informanten relatief beperkt is, proberen we in deze paragraaf na te gaan of er opvallende verschillen be-

staan tussen de Vlaamse en de Nederlandse informanten. Daarvoor gebruiken we de informatie uit tabel 4.

	n VI	% VI	n Ned	% Ned	p
snuggerder als (e)	24	96	12	100	0,91
aanwezige(n) (a)	24	96	12	100	0,91
Slechts (3)	25	100	9	75	0,46
alleen maar veertig (3)	22	88	10	83,33	0,89
naar verluid (a)	23	92	8	66,67	0,43
groot gebouw (e)	17	68	10	83,33	0,61
sekundaire (a)	20	80	6	50	0,31
ingangsexamen (b)	16	64	7	58,33	0,84
interpunctie citaat (f)	13	52	8	66,67	0,58
donderen (c)	12	48	8	66,67	0,47
microfonen (1)	10	40	9	75	0,16
paar mouwen (c)	7	28	11	91,67	0,01
Eén van (f)	10	40	8	66,67	0,28
categorisatie (2)	13	52	1	8,33	0,04
projectors (1)	9	36	5	41,67	0,79
bevallingsverlof (d)	7	28	4	33,33	0,78
getater (b)	4	16	3	25	0,56
gezever (d)	5	20	1	8,33	0,41
feminisering (2)	1	4	0	0	0,49

Tabel 4: Verschillen tussen de Vlaamse en de Nederlandse informanten

In tabel 4 worden per item de reële correcties en de percentages voor Vlaanderen en Nederland gegeven. In de laatste kolom staat de p-waarde bij een chikwadrattest. Die p-waarde drukt de kans uit dat er geen verschil is tussen de Vlaamse en de Nederlandse resultaten. Om er statistisch zeker van te zijn dat er een verschil is, moet de p-waarde minder dan 0,05 bedragen.

Slechts twee items laten zo'n duidelijk verschil in beoordeling zien: *categorisatie* en *een ander paar mouwen*. *Categorisatie* lijkt door de Nederlanders wat beter geaccepteerd te worden dan door de Vlamingen, maar dat moet onmiddellijk gerelativeerd worden: als we de talrijke ontwijkingen meetellen, stijgt de p-waarde tot het niet strikt significante 0,18. Bij *een ander paar mouwen* is er – zoals verwacht – een duidelijk verschil tussen Vlaanderen en Nederland. De Vlaamse informanten accepteren het als een standaardtalig element; de Nederlandse informanten corrigeren het. Ik verwachtte hetzelfde verschil bij *te stom om het te helpen donderen*, maar daar werkten twee onverwachte factoren tegen: ten eerste hebben meer Vlamingen het gecor-

rigeerd, wellicht om stilistische redenen; ten tweede signaleerden sommige Nederlanders dat ze het niet begrepen en het daarom hadden laten staan. Een derde item waarvoor de p-waarde nog relevant kan zijn, is *microfonen*. De lage p-waarde is hier een gevolg van de grotere tolerantie tegenover *microfonen* in Vlaanderen. Die is logisch, omdat Nederland in het algemeen meer neigt naar s-meervouden.

Het is mogelijk dat een groter aantal Nederlandse informanten meer significante verschillen aan het licht had gebracht. Toch kunnen we uit tabel 4 afleiden dat de verschillen in de correctie vaak niet zo groot zijn. Vlaamse redacteurs en taaladviseurs passen over het algemeen dezelfde norm toe als de Nederlanders. Dat blijkt bijvoorbeeld heel duidelijk bij het item *ingangsexamen*. Het resultaat van *een ander paar mouwen* maakt echter duidelijk dat een uitzondering wordt gemaakt voor (sommige) Vlaamse uitdrukkingen. Een aantal Vlaamse informanten schreef in een begeleidende e-mail dat het hen bekend was dat die uitdrukkingen Vlaams waren. Ze opteerden er echter bewust voor om ze niet te corrigeren.

4. Conclusie

Deze enquête bij hooggekwalificeerde normhandhavers heeft tot een aantal interessante conclusies geleid. De belangrijkste onderzoeksvraag was: wat betekent het als een variant niet in een corpus aangetroffen wordt? Daar is – niet geheel onverwacht – een genuanceerd antwoord op gekomen. De restrictieve focuspartikels werden door bijna alle informanten gecorrigeerd. Ze werden dus als een duidelijke fout beschouwd. Voor de niet-aangetroffen meervouden is de tolerantie heel wat groter. Het grootst is ze voor de *-eringl/-atie*-doubletten. Als een vorm niet voorkomt in een corpus kan hij volgens een grote meerderheid van Nederlandstaligen fout zijn, maar hij kan ook voor een even grote groep acceptabel zijn.

De items met restrictieve focuspartikels worden ongeveer even vaak gecorrigeerd als grammaticale fouten. De ANS (1997) zegt niets over deze restricties op het gebruik van de focuspartikels, maar spreekt zich wel uit over de grammaticale fouten in deze tekst. De reden voor het verschil in behandeling is wellicht dat alleen andersstaligen de focuspartikels soms in strijd met de norm gebruiken, terwijl de typische grammaticale fouten ook voorkomen bij Nederlandstaligen.

Van de bekende items die als ijkpunten in de tekst opgenomen waren, scoorden zoals verwacht de grammaticale en de spellingsfouten het hoogst (meer dan 80%). Een c/k-kwestie als *sekundaire* wordt niet opvallend minder gecorrigeerd dan *naar verluid* en *aanwezige*,

wellicht onder andere omdat de spellingshervorming van 1995 een einde heeft gemaakt aan de vrije variatie van voorkeurspelling en toegelaten spelling. Conventies en regionale items worden nog door ongeveer de helft van de informanten verbeterd. Een verschil tussen de Nederlandse en de Vlaamse informanten kon alleen met zekerheid worden vastgesteld voor de Vlaamse uitdrukking *een ander paar mouwen*.

Uit deze enquête zouden nog meer interessante gegevens gepuurd kunnen worden, maar die vallen buiten het bestek van deze bijdrage.

Literatuurlijst

- [ANS]: Haeseryn, W., K. Romijn, G. Geerts, J. de Rooij & M.C. van den Toorn, *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Tweede, geheel herziene druk. Groningen/Deurne, Martinus Nijhoff uitgevers/Wolters Plantyn, 1997. Geraadpleegd via internet op <http://oase.uci.kun.nl/~ans/>.
- De Schutter, G. 'Norm en normgevoelens bij Nederlandstaligen in België.' In: *De nieuwe taalgids* 73, 93-109, 1980.
- Meesters, G. *Marginale morfologie in het Nederlands. Paradigmatische samenstellingen, neoklassieke composita en splintercomposita*. Gent: Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 2004.
- Meesters, G. 'Restrictieve focuspartikels in het Nederlands: enkel en uitsluitend en alleen (maar) problemen voor Franstaligen?' In: *Handelingen van het colloquium 'Neerlandistiek in Frankrijk en in Franstalig België' (15-17 maart - Louvain-la-Neuve)*, t.v.
- Salverda, R. 'Over de dubbelfunctie van de ANS : internationaliseringsperspectieven voor de Nederlandse taalkunde.' In: *De nieuwe ANS*; red. H.J. Verkuyl ... [et al.]. Speciaal nr. van: Nederlandse taalkunde 3, 262-281, 1998.
- Theissen, S. 'De doubletten op *-ering/-atie*.' In: S. Theissen & J. Vromans (red.), *Album Moors. Een bundel opstellen aangeboden aan Joseph Moors ter gelegenheid van zijn 75ste verjaardag*. Liège: Cipl, 207-235, 1989.
- Theissen, S. 'Dubbel meervoud *-(e)n / -s*.' In: *Handelingen van de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis* LVII (2003), 89-116, 2004.
- Theissen, S. & P. Debrabandere. *Woordenboek voor correct taalgebruik*. Derde druk. Mechelen: Wolters Plantyn, 2004.
- Van den Toorn, M.C. 'De ANS en de kritiek.' In: *Contrastief taalonderzoek Nederlands-Frans = Recherches en linguistique contrastive néerlandais-français*; red.: W. van Belle [et al.]. Speciaal nr. van: *Leuvense bijdragen* 89, 19-30, 2000.